

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

ISSN 2081-6960

eISSN 2544-0659

Zeszyty Naukowe

Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Scientific Journal

Warsaw University of Life Sciences – SGGW

PROBLEMY ROLNICTWA ŚWIATOWEGO

PROBLEMS OF WORLD AGRICULTURE

Vol. 17 (XXXII)

No. 1

Warsaw University of Life Sciences Press

Warsaw 2017

Struktury rolne i produktywność rolnictwa w Grupie Wyszehradzkiej

Agricultural Structures and Productivity of Agriculture in the Visegrad Group

Synopsis. Głównym celem pracy było porównanie zróżnicowania struktury agrarnej oraz produktywności ziemi i pracy w krajach Grupy Wyszehradzkiej. Dodatkowo analizie poddano znaczenie Grupy Wyszehradzkiej w Unii Europejskiej w odniesieniu do wielkości produkcji wybranych ziemiopłodów oraz pogłowia i obsady bydła a także trzody chlewnej. Jak wynika z przeprowadzonych analiz, najwyższą spośród państw Grupy Wyszehradzkiej produktywnością ziemi odznaczały się w badanych latach Polska i Węgry (ponad 600 euro/ha UR), z kolei największą dynamiką wzrostu tej wielkości – Słowacja (niemal dwukrotny wzrost w latach 2010-2013). Biorąc pod uwagę produktywność pracy należy podkreślić, że największą wydajnością pracy charakteryzowały się gospodarstwa rolne w Czechach i na Słowacji.

Słowa kluczowe: produktywność, rolnictwo, ziemia, praca, Grupa Wyszehradzka

Abstract. The main objective of the study was a comparative analysis of the diversity of the agrarian structure and the productivity of land and labour in the Visegrad Group countries. Additionally, the importance of the Visegrad Group in the European Union was analysed in relation to the size of the production of selected crops and livestock as well as the population and cast of cattle and pigs. According to the conducted analyses, the highest productivity of land among the countries of the Visegrad Group was shown in the years under study by Poland and Hungary (over EUR 600 / ha AL), while the highest dynamics of the growth rate of this parameter - by Slovakia (almost two-fold increase in 2010-2013). Taking into account labour productivity, it should be emphasized, that the greatest labour productivity characterized farms in the Czech Republic and Slovakia.

Key words: productivity, agriculture, land, labor, Visegrad Group

Wprowadzenie

Grupa Wyszehradzka (V4) to przykład trwałej współpracy w regionie Europy Środkowo-Wschodniej (Polski, Węgier, Republiki Czeskiej i Słowacji). 15 lutego 2016 r. minęło 25 lat od momentu podpisania Deklaracji Wyszehradzkiej² i powstania Trójkąta Wyszehradzkiego (współpraca regionalna pomiędzy Polską, Czechosłowacją i Węgrami). Po rozpadzie Czechosłowacji w 1993 r., członkami Grupy stały się zarówno Czechy, jak i Słowacja. Od tego momentu zrezygnowano ze stosowanej nazwy Trójkąt Wyszehradzki,

¹ dr inż., Katedra Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej UE we Wrocławiu, ul. Komandorska 118-120, 53-345 Wrocław, e-mail: arkadiusz.piwowar@ue.wroc.pl

² Dnia 15 lutego 1991 r. na zamku w węgierskim mieście Wyszehrad prezydenci Polski (Lech Wałęsa), Czechosłowacji (Václav Havel) oraz premier Węgier (József Antall) podpisali „Deklarację o współpracy Rzeczypospolitej Polskiej, Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej i Republiki Węgierskiej w dążeniu do integracji europejskiej” (Czyż, 2014).

zastępując ją terminem Grupa Wyszehradzka (V4). Wszystkie kraje współpracujące w ramach Grupy Wyszehradzkiej od 2004 r. są członkami Unii Europejskiej.

Współpracę w ramach Grupy Wyszehradzkiej można rozpatrywać zarówno z punktu widzenia politycznego, jak i kulturalnego oraz gospodarczego. Potencjalnym obszarem współpracy Grupy Wyszehradzkiej w zakresie gospodarczym jest polityka rolna (Guba, 2009). Wypracowanie wspólnego stanowiska negocjacyjnego Grupy Wyszehradzkiej w zakresie polityki spójności oraz w polityce rolnej, powinno być oparte na analizach przestrzennego zróżnicowania wybranych struktur rolnych. Istotne w tym względzie są badania procesów społeczno-gospodarczych zachodzących w rolnictwie państw wchodzących w skład Grupy Wyszehradzkiej. W tym kontekście badania związane ze strukturą agrarną oraz sytuacją ekonomiczną gospodarstw rolnych państw wchodzących w skład Grupy Wyszehradzkiej nabierają szczególnego znaczenia, zwłaszcza po akcesji do UE. Trzeba podkreślić, że wsparcie rolnictwa funduszami publicznymi (UE i krajowymi) znacznie wpłynęło na poprawę sytuacji dochodowej rolników w krajach Grupy Wyszehradzkiej (Bašek, Kraus, 2011). Dopłaty bezpośrednie przyczyniły się również do poprawy wyposażenia technicznego gospodarstw rolnych (Urban, Kowalska, 2015).

W literaturze przedmiotu można odnaleźć relatywnie niewiele pozycji odnoszących się do analiz sektora rolnego w Grupie Wyszehradzkiej, udziału tej grupy w generowaniu wartości produkcji sektora rolnego w Unii Europejskiej itp. W polskiej literaturze przedmiotu z ostatnich lat analizy dotyczące sfery rolnictwa w Grupie Wyszehradzkiej przedstawili m.in. Poczta i Fabisiak (2006), Braja (2009) oraz Mikołajczyk i Partyńska-Brzegowy (2015). Wśród publikacji zagranicznych, w których analizowano problematykę związaną z warunkami ekonomiczno-produkcyjnymi sfery rolnictwa w Grupie Wyszehradzkiej, wymienić można prace Ruzickova (2012); Střeleček, Lososová i Zdeněk (2009) oraz Osztrogonáč (2007).

Cel, metodyka i materiały źródłowe

Głównym celem badań było porównanie zróżnicowania struktury agrarnej oraz produktywności ziemi i pracy w krajach Grupy Wyszehradzkiej. Analizowane zmiany w strukturze agrarnej dotyczyły m.in.: struktury liczby gospodarstw rolnych i struktury powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według grup obszarowych użytków rolnych. Część pracy odnosi się także do potencjału produkcyjnego krajów Grupy V4.

W niniejszym opracowaniu do określenia produktywności ziemi i pracy przyjęto jako miernik relację wartości dodanej brutto rolnictwa w cenach producentów do miar nakładów i zasobów czynników produkcji. W odniesieniu do ziemi przyjęto miernik powierzchni użytków rolnych (UR) w hektarach (ha), natomiast wielkość nakładów czynnika pracy mierzono w jednostce AWU (*Annual Work Unit*)³. Liczba zwierząt gospodarskich została wyrażona w niniejszej pracy m.in. w jednostce LSU⁴. Dodatkowo w pracy analizie poddano

³ AWU (ang. *Annual Work Unit*) to jednostka służąca do pomiaru nakładów pracy w rolnictwie, ekwiwalent pełnego etatu pracy własnej i najemnej (1 AWU = 2120 godzin pracy w roku).

⁴ LSU (ang. *Livestock Unit*) – jednostka przeliczeniowa inwentarza żywego w rolnictwie. 1 LSU i jest ekwiwalentem paszowym jednej dorosłej krowy mlecznej produkującej rocznie 3 000 kg mleka, ale bez dodatkowych skoncentrowanych środków spożywczych (Rozporządzenie..., 2008).

znaczenie Grupy Wyszehradzkiej w Unii Europejskiej w odniesieniu do wielkości produkcji wybranych ziemiopłodów oraz pogłowia i obsady bydła, a także trzody chlewnej. Podstawowymi źródłami informacji do napisania niniejszej pracy były dane EUROSTAT i GUS oraz literatura przedmiotu. Zakres czasowy analiz obejmował lata 2010-2013.

Wyniki badań i dyskusja

Rolnictwo w krajach Grupy Wyszehradzkiej, podobnie jak cały agrobiznes, przeszło zasadniczą zmianę w latach 90-tych XX w., co było konsekwencją zmiany sytuacji społeczno-ekonomicznej w Europie Środkowo-Wschodniej. Istotne zmiany zaszły w gospodarce rolnej krajów Grupy V4 po przystąpieniu w 2004 r. do Unii Europejskiej. Dopłaty bezpośrednie, jedne z podstawowych instrumentów Wspólnej Polityk Rolnej, wpłynęły na organizację i wyniki ekonomiczne gospodarstw rolniczych w tych krajach (Střeleček, Lososová, Zdeněk, 2009). Jak wynika z analiz, w ostatnich latach w Czechach i na Słowacji dopłaty decydowały o dodatnim wyniku prowadzonej działalności rolniczej (Baer-Nawrocka, Mrówczyńska-Kamińska, 2015). Dane liczbowe charakteryzujące m.in. liczbę gospodarstw rolnych oraz powierzchnię użytków rolnych w krajach V4 w 2010 r. i 2013 r. przedstawiono w tab. 1.

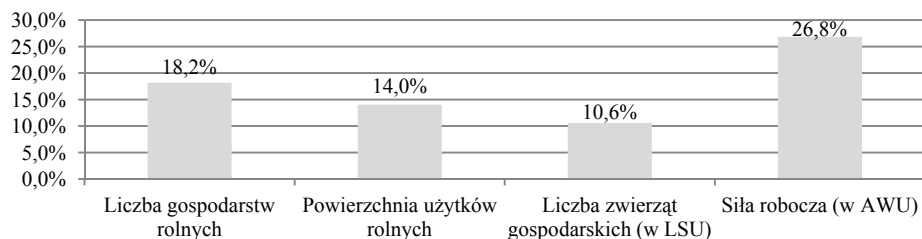
Tabela 1. Ogólna charakterystyka rolnictwa w krajach Grupy Wyszehradzkiej w 2010 r. i 2013 r.

Table 1. General characteristics of agriculture in the countries of the Visegrad Group in 2010 and 2013

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw rolnych		Powierzchnia użytków rolnych		Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego		Liczba zwierząt gospodarskich		Nakłady pracy	
	[1000 szt.]		[1000 ha]		[ha]		[1000 LSU]		[1000 AWU]	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Czechy	22,9	26,3	3483,5	3491,5	152,4	133,0	1722,5	1728,	108,0	105,1
Węgry	576,8	491,3	4686,3	4656,5	8,1	9,5	2483,8	2259,	423,5	433,7
Polska	1506,	1429,	14447,3	14409,9	9,6	10,1	10377,	9164,	1897,2	1918,6
Słowacja	24,5	23,6	1895,5	1901,6	77,5	80,7	668,3	644,8	56,1	50,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych EUROSTAT.

Łączna liczba gospodarstw rolnych w Grupie Wyszehradzkiej zmniejszyła się w latach 2010-2013 o 160,6 tys. Biorąc pod uwagę poszczególne kraje członkowskie Grupy V4, warto zauważyć, że największe zmniejszenie liczby gospodarstw rolnych odnotowano w badanych latach na Węgrzech (o 88,5 tys., tj. 14,8%) i w Polsce (o 77,6 tys., tj. 5,2%). Spośród państw Grupy Wyszehradzkiej największa średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego jest w Czechach (w 2013 r. wynosiła 133 ha UR i była o 19,4 ha mniejsza niż w 2010 r.). Jak wynika z danych zaprezentowanych w tab. 1, ponad 60% liczby zwierząt gospodarskich w Grupie Wyszehradzkiej było utrzymywanych w badanych latach w gospodarstwach rolnych w Polsce. Udział Grupy Wyszehradzkiej w wybranych kategoriach ekonomiczno-rolniczych na tle Unii Europejskiej (UE-28) w 2013 r. przedstawiono na rys. 1.

Rys. 1. Udział Grupy Wyszehradzkiej w wybranych kategoriach ekonomiczno-rolniczych na tle UE-28 w 2013 r.

Fig. 1. Participation of the Visegrad Group in selected economic and agricultural categories against a background of the EU-28 in 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych EUROSTAT.

W 2013 r. w UE-28 funkcjonowało łącznie 10,84 mln gospodarstw rolnych, gospodarujących na obszarze 174,35 mln ha UR. Łącznie we wszystkich krajach Grupy Wyszehradzkiej w 2013 r. funkcjonowało 1,97 mln gospodarstw rolnych (z czego 1,43 mln w Polsce), a powierzchnia użytków rolnych w Grupie Wyszehradzkiej wynosiła 24,46 mln ha. Ogólnie powierzchnia użytków rolnych łącznie we wszystkich krajach V4 stanowiła w 2013 r. 14% użytków rolnych na obszarze Unii Europejskiej. Warto odnotować bardzo wysokie zasoby siły roboczej w rolnictwie w Grupie Wyszehradzkiej. Łączne nakłady pracy w Grupie w 2013 r. wynosiły 2508 tys. AWU, co stanowiło 26,8% nakładów pracy w Unii Europejskiej. W tab. 2 i 3 przedstawiono dane dotyczące wielkości zbiorów wybranych produktów roślinnych i pogłowia zwierząt gospodarskich w krajach Grupy Wyszehradzkiej w 2010 r. i 2013 r.

Tabela 2. Zbiory wybranych ziemiopłodów w Grupie Wyszehradzkiej w 2010 r. i 2013 r.

Table 2. Harvest of selected crops in the Visegrad Group in 2010 and 2013

Wyszczególnienie	Zboża		Ziemniaki		Buraki cukrowe		Warzywa		Owoce	
	[w tys. t]									
	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Czechy	6882	7518	665	537	3065	3744	161	172	190	257
Węgry	12269	13621	440	443	819	950	1145	1441	1069	1280
Polska	27228	28455	8188	7111	9973	11234	4878	4986	2743	4129
Słowacja	2557	3415	126	164	978	1145	272	264	110	155

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2015. GUS, Warszawa 2016, s. 418-431.

Największym producentem płodów rolnych spośród wszystkich krajów Grupy Wyszehradzkiej jest Polska. Wynika to z relatywnie największych zasobów ziemi rolniczej (por. tab. 1). Polska jest czołowym w Unii Europejskiej producentem m.in. zbóż, ziemniaków, buraków cukrowych i wybranych owoców (m.in. jabłek i malin⁵). W strukturze zasiewów i zbiorów w każdym z państw Grupy V4 dominują zboża. Pogłowie i

⁵ Polska w produkcji malin zajmuje pierwsze miejsce w Unii Europejskiej (UE), a wolumen produkcji od wielu lat ma w Polsce tendencje wzrostowe (Baranowska, Zarzecka, 2014).

obsady bydła oraz trzody chlewnej w Grupie Wyszehradzkiej w latach 2010 i 2013 przedstawiono w tab. 3.

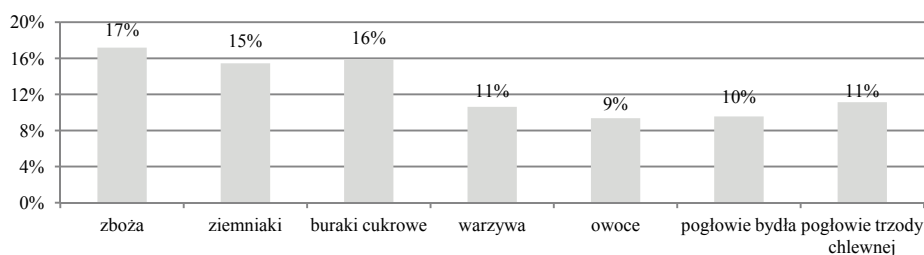
Tabela 3. Zwierzęta gospodarskie w Grupie Wyszehradzkiej w 2010 r. i 2013 r.

Table 3. Livestock in the Visegrad Group in 2010 and 2013

Wyszczególnienie	Bydło				Trzoda chlewna			
	[tys. szt.]		[na 100 ha użytków rolnych w szt.]		[w tys. szt.]		[na 100 ha użytków rolnych w szt.]	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Czechy	1329	1353	31,4	32,1	1909	1587	45,1	37,6
Węgry	700	760	13,1	14,2	3247	2989	60,8	56,0
Polska	5742	5860	38,6	40,1	15244	11162	103,0	76,4
Słowacja	472	471	24,3	24,4	741	631	38,1	32,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2015. GUS, Warszawa 2016, s.432-433.

W badanych latach we wszystkich krajach Grupy Wyszehradzkiej nieznacznie wzrósł wskaźnik obsady bydła na 100 ha UR, zmniejszyło się natomiast znacznie pogłowie trzody chlewnej. Jak wynika z analiz, największą obsadą bydła na 100 ha UR w Grupie V4 w 2013 r. odznaczała się Polska, zaś najniższą Węgry. Na szczególną uwagę zwraca fakt znacznego zmniejszenia się obsady trzody chlewnej w badanym okresie, w szczególności w Polsce (ze 103 szt./100 ha UR w 2010 r. do 76,4 szt./ha UR w 2013 r.). Jest to bardzo istotne z punktu widzenia unijnego rynku wieprzowiny, gdyż Polska znajduje się w czołówce państw produkujących trzodę chlewną w Unii Europejskiej (Olszańska, 2012). Grupa Wyszehradzka posiada bardzo duży potencjał produkcyjny w zakresie produkcji rolniczej. Dla przykładu w 2013 r. udział Grupy V4 w wielkości produkcji zbóż w Unii Europejskiej wyniósł 17%, a buraków cukrowych 16% (rys. 2).

Rys. 2. Udział Grupy Wyszehradzkiej w wielkości produkcji wybranych ziemiopłodów i pogłowie zwierząt gospodarskich w Unii Europejskiej w 2013 r.

Fig. 2. Share of the Visegrad Group in the production of selected crops and the population of livestock in the European Union in 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

Silnie zróżnicowana jest struktura agrarna Grupy Wyszehradzkiej, rozpatrywana jako struktura liczby gospodarstw według grup obszarowych UR (tab. 4).

Tabela 4. Struktura liczby gospodarstw rolnych w krajach Grupy Wyszehradzkiej w 2010 r. i 2013 r. według grup obszarowych użytków rolnych

Table 4. Structure of the number of farms in the countries of the Visegrad Group in 2013 by area groups of agricultural land

Kraj	<5 ha		5-10 ha		10-20 ha		20-30 ha		30-50 ha		50-100 ha		>100 ha	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013
	[%]													
Czechy	15,4	18,6	18,3	18,8	17,3	17,6	9,0	9,0	10,1	9,0	10,6	9,4	19,3	17,6
Węgry	86,9	84,6	4,6	5,2	3,4	4,1	1,4	1,7	1,3	1,5	1,1	1,3	1,3	1,6
Polska	55,3	54,5	22,2	21,6	14,5	14,6	4,0	4,3	2,3	2,8	1,1	1,4	0,6	0,8
Słowacja	64,3	58,9	10,9	12,1	6,7	9,4	3,0	3,3	2,9	3,1	3,2	3,4	9,0	9,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych EUROSTAT.

Jak wspomniano wcześniej, największa średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego w krajach Grupy Wyszehradzkiej (również najwyższa spośród wszystkich państw Unii Europejskiej) występuje w Republice Czeskiej. W strukturze liczby gospodarstw rolnych w tym kraju według grup obszarowych udział gospodarstw o powierzchni pow. 50 ha UR wyniósł w 2013 r. 27% (wobec 29,9% w 2010 r.). Wzrósł w badanych latach w strukturze gospodarstw rolnych w Republice Czeskiej odsetek gospodarstw o powierzchni do 5 ha UR. W pozostałych krajach Grupy Wyszehradzkiej tendencja jest odwrotna – wzrasta udział gospodarstw największych przy spadku udziału gospodarstw do 5 ha UR. Struktury powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych w krajach Grupy Wyszehradzkiej przedstawiono w tab. 5.

Tabela 5. Struktura powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych w krajach Grupy Wyszehradzkiej w 2010 r. i 2013 r. według grup obszarowych użytków rolnych

Table 5. Structure of the agricultural area of farms in the countries of the Visegrad Group in 2013 by area groups of agricultural land

Kraj	<5 ha		5-10 ha		10-20 ha		20-30 ha		30-50 ha		50-100 ha		>100 ha	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013
	[%]													
Czechy	0,2	0,3	0,8	1,0	1,6	1,8	1,4	1,6	2,5	2,6	4,9	4,9	88,6	87,8
Węgry	6,1	5,5	3,9	3,8	5,7	6,0	4,1	4,3	6,0	6,2	9,5	9,8	64,7	64,4
Polska	14	13,1	16,5	15,1	20,8	20,0	10,0	10,4	9,2	10,6	7,9	9,7	21,6	21,1
Słowacja	1,5	1,4	1,0	1,0	1,2	1,7	0,9	1,0	1,4	1,5	2,9	3,0	91,1	90,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych EUROSTAT.

W Czechach i na Słowacji znaczący odsetek użytków rolnych jest w posiadaniu gospodarstw obszarowo największych (powyżej 100 ha UR). W Czechach w 2013 r. 87,8%, a na Słowacji 90,4% powierzchni ogółem użytków rolnych w tych państwach było w posiadaniu gospodarstw rolnych z grupy obszarowej pow. 100 ha. UR. Dla porównania w Polsce gospodarstwa o pow. 100 ha UR i więcej użytkowały w 2013 r. jedynie 21,1% całkowitej powierzchni użytków rolnych.

Różnice w produktywności ziemi i pracy (wyliczane odpowiednio na ha UR oraz na AWU) w krajach Grupy Wyszehradzkiej przedstawiono w tab. 6.

Tabela 6. Produktivność ziemi i pracy w Grupie Wyszehradzkiej w 2010 r. i 2013 r.

Table 6. Productivity of land and labour in the Visegrad Group in 2010 and 2013

Wyszczególnienie	Produktivność ziemi			Produktivność pracy		
	2010	2013	2013 2010	2010	2013	2013 2010
	[euro/ha UR]		[%]	[tys. euro/AWU]		[%]
Czechy	263,39	403,83	153	8,50	13,42	158
Węgry	407,51	601,50	148	4,51	6,46	143
Polska	449,80	613,22	136	3,43	4,61	134
Słowacja	158,15	313,68	198	5,34	11,79	220

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tab. 1 i 2.

Jak wynika z analiz, w latach 2010-2013 znacznie wzrosła produktivność ziemi i pracy w krajach Grupy Wyszehradzkiej. Najwyższą produktivność ziemi spośród państw Grupy V4 w 2013 r. odnotowano w Polsce (613,22 euro/ha UR) oraz na Węgrzech (601,50 euro/ha UR). Produktivność ziemi w Polsce w 2013 r. była niemal dwukrotnie wyższa niż na Słowacji. Dla porównania, jak wynika z analiz Tarnowskiej (2014), średnia produktivność ziemi w 2012 r. w krajach Unii Europejskiej wynosiła 892 euro/ha. Różnicowanie produktivności ziemi determinowane jest wielkością powierzchni użytków rolnych, sposobu ich zagospodarowania i wykorzystywania nakładów pracy i kapitału (Wiatrak, 1989).

Przeludnienie agrarne w Polsce i na Węgrzech ma swoje odzwierciedlenie w kształtowaniu się wydajności pracy w rolnictwie tych państw. W latach 2010-2013 produktivność pracy w Polsce wzrosła o 1,18 tys. euro/AWU, jednak nadal wielkość ta jest ponad 2,5-krotnie niższa niż na Słowacji oraz niemal 3,5-krotnie niższa niż w Czechach.

Wartość dodana brutto sektora rolnego (w cenach producenta) w krajach Grupy Wyszehradzkiej w badanym w niniejszej pracy okresie czasu przedstawiono w tab. 7.

Tabela 7. Wartość dodana brutto sektora rolnego wyrażona w cenach producenta w krajach Grupy Wyszehradzkiej w latach 2010-2013

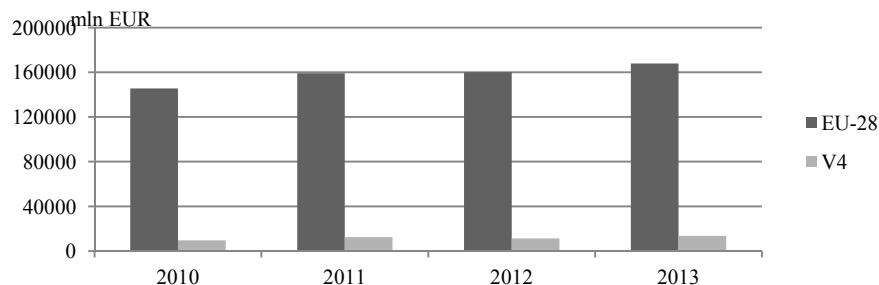
Table 7. Gross value added of the agricultural sector expressed in producer prices in the Visegrad Group countries in 2010-2013

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2013 2010
					2010
	[mln EUR]				[%]
Czechy	917,53	1387,76	1326,57	1409,95	154
Węgry	1909,72	2804,18	2482,41	2800,92	147
Polska	6498,43	7836,24	8229,49	8836,45	136
Słowacja	299,78	485,41	576,83	596,49	199

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych EUROSTAT.

Jak wynika z analiz, wartość dodana brutto sektora rolnego w Polsce w 2013 r. wyniosła 8 836,45 mln EUR, tj. ponad połowę wartości dodanej brutto sektora rolnego całej Grupy Wyszehradzkiej. W latach 2010-2013 największą dynamikę wzrostu wartości dodanej brutto sektora rolnego w krajach Grupy Wyszehradzkiej odnotowano na Słowacji

(niemal dwukrotny wzrost wartości) oraz w Czechach (wzrost o 54%). Łączną wartość dodaną brutto sektora rolnego w Grupie Wyszehradzkiej na tle Unii Europejskiej (UE-28) przedstawiono na rys. 3.

Rys. 3. Wartość dodana brutto sektora rolnego w UE-28 i V4 wyrażona w cenach producenta w latach 2010-2013

Fig. 3. Gross value added of the agricultural sector in the EU-28 and V4 expressed in producer prices in 2010-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych EUROSTAT.

Udział wartości dodanej brutto sektora rolnego w Grupie Wyszehradzkiej w 2013 r. stanowił 8,13% wartości ogółem w Unii Europejskiej. Wskaźnik dynamiki wzrostu tej wartości, odnotowany w całym badanym okresie, był wyższy w Grupie Wyszehradzkiej i wynosił 142% wobec 115% dla Unii Europejskiej (UE-28).

Biorąc pod uwagę udział poszczególnych krajów wchodzących w skład Grupy Wyszehradzkiej w generowaniu wartości dodanej brutto sektora rolnego w Unii Europejskiej, warto odnotować, że udział Polski w 2013 r. wynosił 5%, co determinowane było głównie relatywnie największą powierzchnią użytków rolnych spośród krajów Grupy Wyszehradzkiej (por. tab. 1).

Podsumowanie

Kraje Grupy Wyszehradzkiej mają bardzo duży potencjał produkcyjny w zakresie rolnictwa, o czym świadczą m.in. zasób ziemi użytkowanej rolniczo, liczba zwierząt gospodarskich oraz zasób siły roboczej. Wartość dodana brutto sektora rolnego w cenach producenta, generowana w latach 2010-2013 łącznie we wszystkich krajach V4, wzrosła o 4,02 mld euro (tj. o 42%). Niższa dynamika wzrostu tej wielkości w pozostałych krajach członkowskich UE zdecydowała o wzroście znaczenia ekonomicznego krajów V4 w generowaniu wartości dodanej brutto w zakresie rolnictwa w całej UE (wzrost w latach 2010-2013 o 1,51 punktu procentowego). W latach 2010-2013 we wszystkich krajach członkowskich Grupy Wyszehradzkiej nastąpił wzrost wartości dodanej brutto generowanej przez sektor rolny, z czego największą dynamikę wzrostu odnotowano na Słowacji.

Badania wykazały, że rolnictwo w Grupie Wyszehradzkiej, w kategoriach produkcyjnych i ekonomicznych, jest znacznie zróżnicowane. Struktura agrarna jest zróżnicowana ze względów przyrodniczo-klimatycznych, historycznych i prawnych. Bardzo istotne w tym zakresie są tradycje i poziom kultury rolnej. W latach 2010-2013 poprawiła się efektywność wykorzystania zasobów ziemi i pracy w rolnictwie w krajach wchodzących w skład Grupy Wyszehradzkiej. W ostatnich latach można zaobserwować

poprawę struktury obszarowej gospodarstw rolnych w Polsce oraz na Słowacji i Węgrzech. Istnieją w państwach Grupy Wyszehradzkiej znaczne różnicowania w zakresie średniej powierzchni gospodarstwa rolnego. Niepokojącym zjawiskiem jest relatywnie niskie pogłowie i obsada zwierząt gospodarskich w Polsce, Czechach, na Słowacji i Węgrzech.

Analiza wydajności pracy w rolnictwie w krajach V4 wykazała, że wartość dodana brutto przypadająca na jednego pełnozatrudnionego w 2013 r. w stosunku do 2010 roku wzrosła we wszystkich krajach członkowskich. Największy wzrost wskaźnika produktywności pracy w latach 2010-2013 odnotowano na Słowacji (o 6,44 tys. euro/AWU, tj. ponad 2-krotnie). Z kolei największy wzrost wskaźnika produktywności ziemi w latach 2010-2013 odnotowano na Węgrzech (o 194 euro/ha). W celu zwiększenia produktywności pracy polskiego i węgierskiego rolnictwa konieczna jest dalsza poprawa struktury agrarnej oraz redukcja zatrudnienia w sektorze rolniczym.

Literatura

- Agricultural, forestry and fishery statistical. Eurostat Statistical Books 2015 (2016). Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- Baer-Nawrocka, A., Mrówczyńska-Kamińska, A. (2015). Sytuacja dochodowa a przepływy materiałowe w rolnictwie w krajach Unii Europejskiej. *ZN SGGW Problemy Rolnictwa Światowego*, t. 15, z. 3: 5–16.
- Baranowska, A., Zarzecka, K. (2014). Koszty uprawy malin odmiany Polesie. *Roczniki Naukowe SERiA* 2014, t. XVI, z. 6: 15-19.
- Bašek, V., Kraus, J. (2011). Comparison of selected indicators of farms in the EU member states. *Agric. Econ. – Czech*, 57, (2): 71–84.
- Braja, M. (2009). Warunki podejmowania działalności rolniczej przez młodych rolników w krajach Grupy Wyszehradzkiej. *Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia*, nr 2: 25-36.
- Czyż, A. (2014). Grupa Wyszehradzka – 20 lat współpracy. *Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne*, vol. 42:7-23.
- Guba, W. (2009). Implications of the Common Agricultural Policy Reforms for Agriculture in the Visegrad Countries, [w:] *Five Years of the EU East-ward Enlargement Effects on Visegrad Countries: Lessons for the Future*, red. E. Kawecka-Wyrzykowska, Wyd. SGH, Warsaw: 189–196.
- <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (data dostępu 4.4.2016 r.).
- Mikołajczyk, J., Partyńska-Brzegowy, B. (2015). Zaangażowanie i koszty pracy najemnej w towarowych gospodarstwach rolniczych państw Grupy Wyszehradzkiej. *Problemy Drobnych Gospodarstw Rolnych*, nr 1: 19–28.
- Olszańska, A. (2012). Rynek żywca w Polsce (1955-2010) – zmiany strukturalne, koncentracja produkcji i wahania podaży. *Wyd. UE we Wrocławiu*, Wrocław.
- Osztrogonacz, I. (2007). Specific of the agricultural structure in the Visegrad Group countries. *Roczniki Naukowe SERiA*, t. IX, z. 1: 363-367.
- Poczta, W., Fabisiak, A. (2006). Sytuacja dochodowa rolnictwa w krajach Europy Środkowej i Wschodniej. *ZN SGGW Problemy Rolnictwa Światowego*, t. 15: 337-343.
- Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2015 (2016). GUS, Warszawa.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1166/2008 z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie badań struktury gospodarstw rolnych i badania metod produkcji rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 571/88 Tekst mający znaczenie dla EOG.
- Ruzickova, K. (2013). The agricultural companies and their value spread within the Visegrad Group. *Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich*, t. 100, z. 4: 91-102.
- Štřeleček, F., Lososová, J., Zdeněk, R. (2009). Comparison of subsidies in the Visegrad Group after the EU accession. *Agric. Econ. – Czech*, 55 (9): 415–423.
- Tarnowska, A. (2014). Produktywność wybranych czynników wytwórczych w rolnictwie krajów Unii Europejskiej w latach 2005-2012. *Roczniki Naukowe SERiA*, t. XVI, z. 1, s. 214-219.
- Urban, S., Kowalska, A. (2014). Inwestycje oraz podstawowe środki trwałe w rolnictwie. *Wiadomości Statystyczne*, no. 9: 66-76.
- Wiatrak, A. P. (1989). Zmiany produktywności ziemi w rolnictwie polskim. *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej*, 2: 24-35.